

MODERN KİLER: BUZDOLABI

*NEDİR, NASIL OLMALI,
NASIL KULLANMALI?*

Ethem KILKIŞ

Buzdolabı, gündelik yaşamımıza girmeden önce, her evin bir kileri veya kiler görevi yapacak serin bir odası vardı. Kışlık yiyeceklerimizi orada muhafaza ettiğimiz gibi, günlük yiyeceklerimizi de tercihen tavana asılı tel dolaplarda muhafaza ederdik. Tabii bu kiler mutfak hizmeti, ev hanımlarının oldukça bilinçli olmalarını gerektirirdi. Örneğin şimdiki ev ekonomistleri gibi bilinçli annelerimiz, ninelerimiz vardı. Esasında şimdi de böyle bilgili ev hanımlarımız, pek çoktur.

Eskiden olduğu gibi, hilesiz sucuk yiyebilmek için, kaçımız evde kendi sucuğumuzu yapıyor ve yine kaçımız tanıdığımız köylü dostumuza ısmarla bir teneke yağ yaptırabiliyoruz. Kaç aile, kışlık bir çuval soğan, bir çuval patates alabilme cesareti gösteriyor. Kaçımız bir at arabası dolusu kışlık kavunu kilere depolayıp, kar bastırınca tavanda asılı ermiş kavunları, buram buram tereyağ kokan bulgur ve kuru fasulye ile masaya getirebilmek mutluluğunu tadabiliyor. Bu ancak kasabalarda ve geniş eve sahip ailelerde mümkün olabilmektedir.

Evdeki ekonomi, eve giren yiyecek maddesinin firesiz korunması, uzun ömürlü olması gibi şartları gerektirmektedir.

Çalışan hanımların artması, çekirdek aile yapısına geçiş, teknolojinin gereği konservecilik fabrikalaşması, her mevsimde her çeşit gıda maddesinin bulunabilme kolaylığı, insanların gündelik kazançla günlük gıda temin edebilme mecburiyetleri, konut darlığı nedenleriyle kiler unutuldu; mini kiler diyeceğimiz BUZDOLABI, onun yerini aldı.

Buzdolabı ısı alıcı bir cihazdır. Dolap içindeki yiyeceklerin ısınısını alır; dolap arkasındaki radyatör vasıtasıyla dolap dışına atar. Halk dilinde dolap, soğutucu olarak daha yaygın kullanılır ise de görevinin teknik açıklaması ısı almaktır.

Eğer yukandaki tanımlamayı dikkate alırsak, dolaba ısı alınmış soğumuş yiyecekleri koyar ve dolabın daha ekonomik kullanımını temin etmiş oluruz. Dolaba koyacağımız yiyecekler, ısısı alınırken su kaybına uğrar; bu su buharı, dolabın en üstündeki soğutucu üzerinde bir kar tabakası yapar; bu tabaka kalınlaşınca soğutucunun çevresine soğukluk verilebilme imkânı azalır. Dolaba, bakkaldan alıp koyduğunuz bir kalıp peynirin, birkaç gün sonra tartığı-

nizde eksik geldiğini görürseniz, sakın bakkala kabahat bulmayın. Yiyecekleri kapalı kaplarda koruyun; bu kokuveren veya almaya uygun olanları korumak için de gereklidir.

Buzluğa koyacağınız eti bölümler halinde açık olarak yerleştirin; gerektiğince alıp kullanın. Bilhassa kıymada buna çok dikkat gerekir; donu çözülen etin, tekrar dondurulması bozulmaya başlamasını önleyemez.

SEBZELER NASIL TAZE DURUR?

Sebzelikteki sebzelerin, nem kaybedip tazeliklerini çabuk kaybettiklerinden üzülmüyorsanız, sebzelik üstündeki cam muhafazanın tırtılı kısmının, aşağıya gelecek şekilde yerleştirilmiş olup olmadığını kontrol ediniz. Sebzenin ısısı alınırken buharlaşan nemin, cama yapışıp, bilahare yoğunlaşmış yine sebze üstüne dökülmesi sayesinde, sebzeler canlılığını uzun süre koruyabilir.

DOLABINIZ EKONOMİK ÇALIŞIYOR MU?

Dolabınızın çalışırken verimli olup olmadığını aylık elektrik faturasından anlamamız gerekirse de, her kullanıcı bunu hesaplayabileceği bilgiye sahip olabilir (Dolabın ısı alırken harcadığı elektrik enerjisi, aldığı ısı ile doğru orantılıdır).

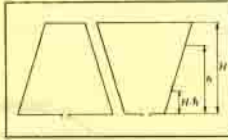
Dolap rafına koyacağınız bir yuvarlak termometre ile aklınıza geldiğinde dolap sıcaklığını kontrol ediniz + 4, + 5 derece ideal sıcaklıktır. Derin dondurucu içinde ise - 18°C olması gerekir. Bakkal buzdolaplarında + 4 ile + 6 derece normaldir. Kasa dolaplarında ise 0 ile + 4 derece uygun sıcaklık derecesidir.

Verimlilik kontrolü için en pratik usul, dolap motoru çalışma müddeti ile durma müddetini dakika ile

DÜŞÜNME KUTUSU

(Geçen sayının cevapları.)

KESİK KONİ BARDAKLAR : Bir sıvının bir delikten dışarı akma hızı, kaptaki sıvı düzeyinin yüksekliği azaldıkça azalır. Şekilde görüldüğü üzere, her bardakta iki ayrı seviyede sıvı tabakası düşünelim. 1. seviyenin dipten uzaklığı h , 2. seviyenin $H-h$ 'dir. Simetri nedeniyle bu iki sıvı tabakası hacimlerinin toplamı, her iki kapta da aynıdır. Bu iki tabaka suyun toplam akış zamanını bulalım. Şekilde mavileyle gösterilen sular, her iki kapta eşit zamanda boşalacaktır (çünkü dipten eşit yüksekliklerde). Buna karşı mavi taralı su bölümünün düzeyi, 1. kapta, 2. kaba göre daha düşük olduğundan, 1. kap daha yavaş boşalır.

PASCAL ÜÇGENİ : Pascal üçgeni 3. satırı : 1 2 1. 2 parayı attığımızda şu olasılıklar vardır : 1 YY, 2 YT, 1 TT. İkisinin de yazı gelme olasılığı 1/4, ikisinin de tura gelme olasılığı 1/4, bir yazı bir tura (veya 1 tura bir yazı olasılığı) 2/4. 4 parayı attığımızda Pascal üçgeninin 5. satırı (n para için $(n+1)$. satırı) bize olasılıklar verir : 1 4 6 4 1. Olasılığa p diyelim. 4 yazı $p = 1/16$, 3 yazı 1 tura $p = 4/16$, iki yazı iki tura $p = 6/16$, 3 tura 1 yazı $p = 4/16$, 4 tura $p = 1/16$.

PAZARLAR : 3 çözüm : 1989-1995-2000.

BAHİS : Zararlı olurdu. Bu kişi sizden 500.000 lira aldıktan sonra, "bahsi kaybettim" diyerek, size 10 milyon yerine 100.000 lira öder ve 400.000 lira kazanmış olurdu.

ARTİSTLER : Bir daire üzerinde 6 artiste karşılık A, B, C, D, E ve F noktaları alın. AB, AC ve AE çizgilerini kalın çizdir; bunlar nefreti temsil etsin. Şimdiki BCE üçgenine bakalım. Bu üçgenin kenarlarından en az biri nefreti ifade etmek üzere kalın çizilmelidir. BC kalın çizilirse A, B, C arasında, EC kalın çizilirse A, E, C arasında ve EB kalın çizilirse A, E, B arasında karşılıklı nefret olmak zorundadır.

1 OCAK : Şubat 29 olmayan (4'le bölünmeyen) yıllarda, 1 Ocak ve 31 Aralık günleri haftanın aynı gününe rastlar. $365 = 52 \times 7 + 1$ 'dir. O halde her yıl 1 Ocak (ve tabii diğer bütün tarihler) bir hafta günü kadar ileri kayar. Örneğin 1987'de 1 Ocak, Perşembe idi, 1988'de 1 Ocak, Cuma oldu. O halde 31 Aralık 1987 Perşembe idi; yani 1987 yılı Perşembe günü başlamış ve Perşembe günü bitmişti. 4 ile bölünmeyen bütün yıllarda yılın ilk ve son günü haftanın aynı günüdür.

HAPLAR : 1 saat (0,30. ve 60. dakikalarda hap alacaksınız.

ÜÇGEN TARLA : Herhangi bir yerine. Ev nerede yapılırsa yapılsın, evden kenarlara çizilecek dikmelerin toplamı eşkenar üçgenin yüksekliği verecektir.

TOPOLOJİST : 3 tane.

TENİS TURNUVASI : 136 oyuncu elimine edileceği için 136 maç gereklidir.

AŞK VE SİGARA : Emmanuelle susarsa, Florance'ın çok sigara içer hale gelmemesi olasılığı $p = (14/15)^{12} = 0.437$ 'dir. Emmanuelle, Florance'a "sigarayı bırak" derse: $p = (1/3) + (1/3) \cdot (14/15)^{12} = 0.479$ 'dur. $0.479 > 0.437$ olduğundan Emmanuelle "sigarayı bırak" demelidir.

YORGUN FİZİKÇİ : 2 saat. Çalar saat, gece yarısı 12'de çalacaktır.

OTOMATİK DEFROST NEDİR?

Yerli bazı dolaplarda rafların arkasındaki soğutucu kanallara biriken buz, bu soğutucunun dayanacağı duvar ardındaki rezistansla zaman zaman ısıtılıp buzunu çözüldür; bu suretle soğutmanın daha iyi olması temin edilir. Bu en basit otodefrost tekniğidir.

Kaliteli otodefrostlu buzdolaplarında zamanlamalı devre kesiciler, tüm soğutmayı kesip, buzlukta biriken buzlanmayı eritir ve soğutmanın devamlılığını sağlar ve dolap sahibine, zaman zaman defrost etme külfeti vermez ve çok ekonomiktir. Fakat teferruatlı cihazların, ekonomi yanında bazı dikkatli tamiyat ve parça problemini de beraberinde getirdiğini unutmamak gerekir. Keza kaliteli dolaplarda, soğutucu ardındaki bir fan, soğukluğu bütün dolaba yaymak üzere yerleştirilmiştir.

Soğutucu, ROLLBOND denen pres edilmiş levhalar arasındaki kanallardan gaz geçirilme tekniğinde imal edilmiş olmalıdır. Çok basit ve ucuz imalat yöntemi, maalesef bazı firmaların uyguladığı yöntemdir. Bu, bir saç levha etrafına bakır boru sarıp, onunla soğutma yapmaktır ki, hiç de verimli değildir. Zannedirim, bazı dikkatsiz kişilerin buzluktaki buzunu erit-

mek için sıcak su tenceresi koymak yerine, bıçak kullanmaları neticesinde, rollbonda, delinmeye sebep olduklarını bahane gösterirlerse de, bu tedbir, Boğaz Köprüsü'nden intihar eden olabiliyor diye, köprüden yaya geçmek zevkinden insanları mahrum etmeye benzer.

Sayın okuyucularım, sizlerin buzdolabı piyasasında geçmiş yıllar modellerinde hacim konusundaki belki de kasıtlı ve istismar gayesi olan bir konuya dikkatinizi çekerim.

Meselâ, evinizde 10,5 ayak buzdolabınız var, yeni bir dolap alacaksınız. Gidiyor araştırıyorsunuz, 14 ayak dolap alıp eve getiriyorsunuz; eskisini de belki atmış veya satmış olabilirsiniz. Mutfakta eski dolapdakileri, yenisine yerleştirmek isteyince sığmadığını görüyorsunuz.

Evet, sığmaz; çünkü dolap 14 ayak değil 8,5 ayaktır. İmalâtçı, dıştan dışa ölçüyü, iç ölçü gibi tanıtmaktadır.

Ayak ölçüsü, İngiliz hacim ölçüsüdür; bir kenarı 30,5 cm'lik bir küp hacmidir; takribi 28 desimetre küp, yani 28 litre hacmindedir. 10,5 ayaklık dolap 290 litre, 14 ayak dolap ise 390 litredir. Bu normal buzdolabı tekniğinde, dolabın malzeme koyulabilme iç hacim ölçüsüdür. □